

General-potpukovnik u penziji
JOVO NINKOVIĆ

O nekim problemima pojmovnog određenja sadržaja i oblika ispoljavanja oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu

Potpuno teorijsko određenje sadržaja i oblika oružane borbe u ONOR-u, i u skladu s tim izgradnja i oblikovanje odgovarajućeg pojmovno-kategorijalnog aparata, predstavlja bez sumnje veoma značajan i aktuelan zadatak naše vojnonaučne misli, a posebno teorije ratne veštine.

Značaj i aktuelnost ovoga zadatka uslovljeni su, pre svega, objektivnim stanjem u toj oblasti, odnosno potrebom da se svaka pojava u ONOR-u i u oružanoj borbi kao njegovom glavnom sadržaju adekvatno i što potpunije pojmovno odredi i definiše, tim pre ako se ima u vidu da po mnogim pitanjima opšte teorije ratne veštine ONOR-a još uvek postoje različita mišljenja i pored toga što su osnovnim doktrinarnim dokumentom o pripremanju i vođenju oružane borbe mnoge od postojećih dilema otklonjene.

Ne ulazeći, ovom prilikom, dublje u analizu uzroka koji su doveli do različitih gledišta i interpretacija, treba ipak naglasiti da se u ovoj fazi razvoja naše ratne veštine objektivno gledajući i nije moglo više postići, s obzirom na to da se koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, kao celovita naučna, idejno-politička i vojnostrategijska zamisao za odbranu i vođenje ONOR-a, nalaze u stalnom razvoju i da se na planu ukupnih odbrambenih priprema društva i oružanih snaga svakodnevno stiču veoma bogata i značajna iskustva i saznanja koja se moraju uzimati u obzir i na određen način ugrađivati u osnovna teorijska i normativna dokumenta. Zbog toga

je i normalno da se u procesu izgradnje teorije ratne veštine ONOR-a pojavljuju različita gledišta o teorijskom određenju nekih pojava, a posebno kad se radi o njihovom definisanju i lociranju u pojmovno-kategorijalni sistem koji se izgrađuje.

Široka rasprava o tim pitanjima, pored ostalog i u časopisu »Vojno delo« može biti samo korisna i ona će predstavljati značajan doprinos ne samo izgradnji celovite i originalne teorije ratne veštine ONOR-a već i dalje izgradnje i osavremenjavanja koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u celini.

U objavljenim prilogima u »Vojnom delu« i nekim drugim publikacijama mogu se zapaziti različita gledišta i interpretacije brojnih pitanja opšte teorije ratne veštine ONOR-a. Te razlike su posebno karakteristične kad se radi o pojmovima oružana borba i borbeni dejstva, odnosno o njihovim sadržajima, oblicima organizovanja i izvođenja, načinima dejstava i sličnim pitanjima.

Razmišljanja koja se u vezi s tim pojmovima iznose u ovom članku stoga treba shvatiti samo kao prilog opštoj raspravi koja se putem časopisa »Vojno delo«, a i inače, vodi o aktuelnim pitanjima teorije ratne veštine opštenarodnog odbrambenog rata.

1. Sadržaj oružane borbe i borbenih dejstava i njihov međusobni odnos

Polazeći od opšteg značenja pojma oružane borbe kao dijalektičke kategorije s jedne, i već utvrđenih i verifikovanih teorijskih i doktrinarnih stavova o karakteru i bitnim obeležjima oružane borbe u ONOR-u, s druge strane, u nastojanju da se pobliže identifikuju, definišu i sistematizuju njeni glavni sadržaji, pojavljuju se znatne razlike u gledanjima, bez obzira što se ta gledanja temelje na manje-više istim opšte teorijskim premisama i na skoro identičnim interpretacijama bitnih koncepcijsko-doktrinarnih opredeljenja. U traženju odgovora na pitanja kako definisati pojmove i procese u oružanoj borbi u ONOR-u koji predstavljaju njena suštinska svojstva i koja je čine posebnom i različitom od drugih pojava i procesa, sva ta gledišta traže i pronalaze oslonac u nekim opšteprihvaćenim fundamentalnim ocenama o prirodi i bitnim karakteristikama oružane borbe kao društvene i vojnotehnološke pojave kao što su: (1) da je oružana borba u ONOR-u, kao i u drugim ratovima sukob dve ili više suprotstavljenih strana u kome se primenom sile i sredstava oružanog nasilja ostvaruju određeni vojni, politički ili neki drugi ciljevi, (2) da

su oružane snage suprotstavljenih strana osnovni nosioci oružane borbe i (3) da je oružana borba glavni sadržaj rata i glavno sredstvo za ostvarenje ratnih ciljeva. Međutim, kada se, uvažavajući te i neke druge polazne stavove, konkretnije razmatraju sadržaji oružane borbe u ONOR-u i kada se oni na teorijski relevantan način pokušavaju definisati, onda se pojavljuju ne samo različiti metodološki prilazi već i različite ocene vrednosti i značaja tih sadržaja i različiti načini njihove interpretacije.¹ Te razlike u prilazima i oceni tih sadržaja najbolje se vide ako se analiziraju neki od najkarakterističnijih stavova koji su se pojavili u raspravama na stranicama »Vojnog dela«, posebno u toku izrade osnovnog doktrinarnog dokumenta za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. U tim raspravama bilo je mišljenja da se kao osnovni sadržaj oružane borbe označi: oružani sukob, borbena dejstva, napad i odbrana, ili konkretno organizovane i neposredno usmerene borbene aktivnosti kao što su protivoklopna borba, protivdesantna borba, protivvazдушna odbrana, zaprečavanje i dr. Analizirajući ta gledišta može se zaključiti da svako od njih ima dosta siguran oslonac u samoj suštini oružane borbe kao pojave i procesa, ali da se zbog različitih prilaza dolazi do bitnih razlika u poimanju i interpretaciji njenih osnovnih sadržaja.

Ako se, na primer, kaže da je osnovni sadržaj oružane borbe oružani sukob, onda se takvim stavom zaista izražava ono što je njeno bitno svojstvo, ali ostaje otvoreno pitanje da li pored oružanog sukoba suprotstavljenih strana oružana borba kao kompleksna društvena i vojna pojava ima i neke druge sadržaje i koje. Isti je slučaj i kad je reč o mišljenju da su osnovni sadržaji oružane borbe napad i odbrana, jer se i u vezi s tim postavlja pitanje: da li izvan napada i odbrane kao vidova dejstava postoje još neki sadržaji koji njima nisu obuhvaćeni? Stav da su osnovni sadržaji oružane borbe one konkretno organizovane borbene aktivnosti (POB, PDB, PVO i dr.) koje su direktno usmerene na suprotstavljanje glavnim nosiocima udarne i vatrene moći oružanih snaga protivnika je teorijski i praktično veoma utemeljen, ali je problematičan zbog neadekvatnog tretiranja obezbeđenja borbenih dejstava koje se u tom kontekstu ne tretira kao sadržaj oružane borbe.

¹ Vrlo inspirativno razmatranje pojmovnog određenja oružane borbe, borbenih dejstava i obezbeđenja borbenih dejstava dao je potpukovnik Dušan Višnjić u članku »O pojmovima oružana borba i borbena dejstva« (»Vojno delo« br. 3/82). Mada u osnovi podržavam ne samo njegov metodološki prilaz već i najveći broj njegovih sudova, stavova i zaključaka u ovom članku, nisam mogao praviti neke komparacije sa tim stavovima, iako je očigledno da u njima ima vrlo podudarnih gledišta, ali i određenih razlika.

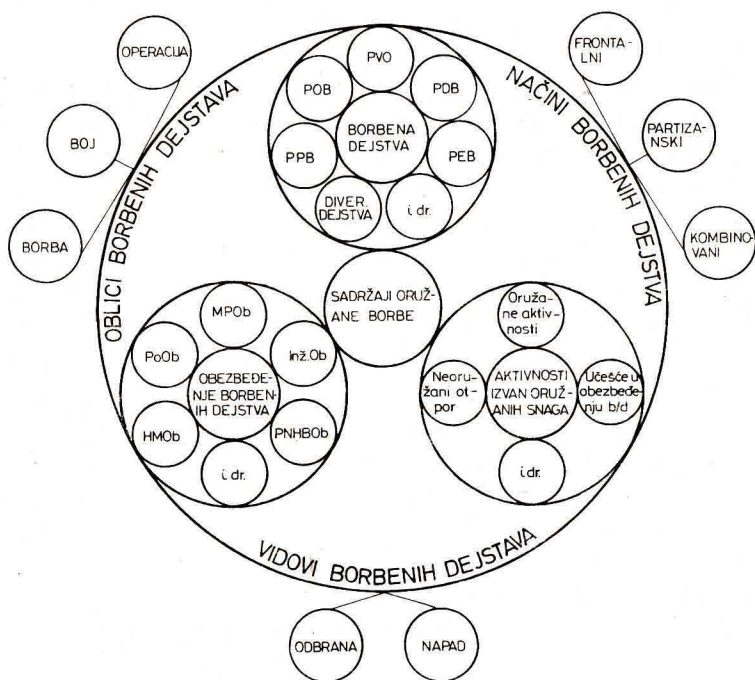
Prema tome, svako od tih gledišta ima dovoljno snažan teorijski i praktični oslonac u društvenoj prirodi i vojnotehnološkim karakteristikama oružane borbe, tim pre što se ima u vidu da nijedno od njih ne isključuje postojanje i drugih sadržaja koji se ne označavaju kao osnovni. Radi se, zapravo, više o problemu njihovog grupisanja i sistematizacije u teorijskom i pojmovno-kategorijalnom aparatu ratne veštine. Postojanje određenih razlika u gledanjima na to pitanje ne predstavlja ozbiljniji problem, pogotovo ako se teorija ratne veštine posmatra u razvoju, mada bi prevazilaženje tih razlika i otklanjanje postojećih dilema bitno olakšalo napore koji se čine na planu daljnje razrade i osavremenjavanja koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, odnosno savremene teorije naše ratne veštine.

U traženju zadovoljavajućeg rešenja ovog teorijski veoma značajnog kompleksa pitanja, pored istaknutih opštih doktrinarno-teorijskih stavova trebalo bi imati u vidu i sledeće: (1) da se oružana borba u ONOR-u, zbog prirode i karaktera takvog rata, ne iscrpljuje isključivo u neposrednom oružanom sudaru suprotstavljenih oružanih snaga, odnosno njihovih delova, već da ona obuhvata i druge aktivnosti koje su manje ili više neposredno povezane sa borbenim dejstvima i (2) da u oružanoj borbi u ONOR-u, pored oružanih snaga aktivno učestvuju i drugi subjekti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, uključujući i organizovano stanovništvo, što se mora imati u vidu pri razradi i oblikovanju teorije ratne veštine ONOR-a, pa prema tome i pri definisanju i sistematizaciji osnovnih sadržaja oružane borbe. To znači da se pri njihovom teorijskom određenju, pored nekih opšteprihvaćenih teorijskih kriterijuma, moraju maksimalno uvažavati originalnost i specifičnost oružane borbe koja bi se vodila u uslovima ONOR-a i da se to mora potpuno izražavati i u pojmovno-kategorijalnom aparatu koji te sadržaje objašnjava.

Polazeći od tih teorijsko-metodoloških zahteva, s jedne i bitnih obeležja i specifičnosti oružane borbe u ONOR-u, s druge strane, moguće je izvesti zaključak da bi se njeni osnovni sadržaji mogli grupisati u tri celine, i to: (1) borbena dejstva, (2) obezbeđenje borbenih dejstava i (3) različite aktivnosti subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite izvan oružanih snaga (šema 1).

Borbena dejstva bile bi sve organizovane i neposredne borbene aktivnosti koje su usmerene na fizičko uništenje žive sile, materijalne baze, infrastrukture i drugih sredstava, objekata i potencijala agresora. Stoga se ona, s pravom mogu označiti i kao glavni sadržaj

oružane borbe i glavno sredstvo za ostvarenje njenih ciljeva u svim uslovima u kojima bi se mogao voditi opštenarodni odbrambeni rat.

Šema 1: Sadržaj i oblici ispoljavanja oružane borbe u opštenarodnom ratu

Po svom sadržaju i strukturi borbena dejstva su skup različitih, relativno samostalnih, ali istovremeno međusobno tesno povezanih borbenih aktivnosti usmerenih na neposredno suprotstavljavanje glavnim nosiocima vatre, udara, manevra i drugim izvorima i nosiocima ukupne borbene moći agresora. Prema našim doktrinarnim dokumentima to su: protivvazдушna odbrana, protivoklopna borba, protivpešadijska borba, protivdesantna borba, protivartiljerijsko-raketna borba, protivelektronska borba, pomorska odbrana, diverzantska dejstva, protivdiverzantska i protivteroristička dejstva i zaprečavanje.²

² Nije predmet ove rasprave pitanje da li ovi pojmovi i ovako definisani osnovni sadržaji borbenih dejstava adekvatno odražavaju njihovu suštinu i bitne karakteristike, ali je očigledno da i u tom smislu postoje određene nedosled-

Nosioци тих борбених активности су одређени (наменски) делови оружаних снага (видови, родови) од којих се у процесу извођења борбених дејстава образују посебни елементи борбеног распореда. У оружаног борби у ОНОР-у за реализацију тих активности у одређеном обиму и на одређен начин укључују се и неки други субјекти општенародне одбране и друштвене самозаštите.

Обезбеђење борбених дејстава су активности које се организују и проводе ради стварања што повољнијих услова за извођење борбених дејстава. Оне нису првенствено усмерене на физичко уништење живе силе, материјалних средстава и потенцијала агресора, већ на обезбеђење неопходних политичких, материјалних, безбедносних и других услова као претпоставке за успешно извођење борбених дејстава, с једне, а с друге стране, на максималну заштиту споствених снага и средстава и брзо отклањање последица које могу настати употребом одређених ратних средстава, а посебно оних намењених за масовно уништење. Обезбеђење борбених дејстава чине: морално-политичко, обавештајно, безбедносно, инжињеријско, противнукlearно-хемијско-биолошко, хидрометеоролошко и хидронавигацијско обезбеђење, маскирање и борбено осигурање. Делатности и мере из оквира обезбеђења борбених дејстава остварују такође одређени (наменски) делови оружаних снага (родови, службе), али скоро редовно уз максималан ослонац на снаге, средства и потенцијале територије на којој се изводе борбена дејства и уз активно учешће бројних субјеката општенародне одбране и друштвене самозаštите изван оружаних снага. Пошто су све поменуте активности у оквиру обезбеђења борбених дејстава најнепосредније повезане са борбеним дејствима природно је да се оне третирају као битни садржаји оружане борбе у целини.

Различите активности субјеката изван оружаних снага су организоване борбене и неборбене активности које се проводе преко различитих облика и метода оружаног и неоружаног отпора на одређеном простору, пре или у току извођења борбених дејстава. Те активности могу бити различитог обима и интензитета, мање или више непосредно повезане са борбеним дејствима која су у току или ће уследити касније. Условно, те активности би се могле поделити у три целине: (1) оружане активности,

ности и непотпуности. Једна од таквих је и однос према артиљеријској, ваздухопловној и нуклеарној подршци, јер се из овакве систематизације не види да ли се та подршка исцрпљује другим садржајима (ПОБ, ППБ, противартиљеријско-ракетна борба и др.) или се она јавља као релативно самостална борбена активност. Слично је и са забрањивањем јер се поставља логично питање зашто се забрањивање издваја у посебну активност, ако се има у виду да је оно саставни део скоро свих других активности као што су ПОБ, ПДБ, ППБ, диверзантска дејства и др.

- (2) mere u okviru obezbeđenja borbenih dejstava oružanih snaga i
- (3) neoružani otpor.

Oružane aktivnosti stanovništva i drugih organizovanih snaga mogu se izvoditi sa različitim ciljevima kao što su: zauzimanje pojedinih objekata u neprijateljevom rasporedu, uništenje određenih sredstava i objekata infrastrukture, ometanje komandovanja i upravljanja, uništenje diverzantsko-terorističkih grupa i delova neprijateljskog desanta, razbijanje okupatorsko-kvislinške vlasti itd. Mogu biti povezane sa borbenim dejstvima oružanih snaga na određenom prostoru, ali se mogu izvoditi i bez neposredne veze sa dejstvima oružanih snaga.

Učešće u realizaciji mera obezbeđenja borbenih dejstava oružanih snaga ostvaruje se putem neposrednog angažovanja snaga, sredstava i potencijala određene teritorije, ali i isto tako i putem učešća u aktivnostima koje se provode na određenoj teritoriji radi stvaranja trajnih uslova za vođenje oružane borbe (priprema teritorija), bez obzira da li su borbena dejstva na tom prostoru u toku ili će uslediti kasnije.

Kao neoružan otpor mogu se označiti one aktivnosti koje se provode bez primene oružanih sredstava (sabotaža, dezinformacije, bojkot, štrajk, demonstracije i sl.), ali koje se uklapaju u opšte planove vođenja oružane borbe na određenom prostoru i kao takve predstavljaju određen doprinos njenom uspešnom vođenju.

Uključivanje različitih aktivnosti subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite izvan oružanih snaga u osnovne sadržaje oružane borbe u ONOR-u može biti sporno ako se polazi isključivo od funkcionalnog kriterijuma podele, ali se mora prihvatiti ako se ima u vidu totalitet oružane borbe i jedno od bitnih opredeljenja koncepcije i doktrine — da pored oružanih snaga, kao osnovnog nosioca oružane borbe, u njoj aktivno i masovno učestvuje i stanovništvo kao i drugi subjekti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Ako bi se iz oružane borbe u ONOR-u isključile aktivnosti stanovništva i drugih subjekata i ona svela isključivo na sudar suprotstavljenih oružanih snaga, onda bi ona izgubila jedno od svojih najbitnijih obeležja, ono svojstvo koje je čini originalnom i specifičnom. Drugo je pitanje da li ovakva formulacija tih aktivnosti i ovakva sistematizacija pomenutih sadržaja zadovoljava neke opšte teorijsko-metodološke kriterijume. O tome se može i treba raspravljati zbog čega je i rečeno da je ovakva podela i sistematizacija uslovno data.

Polazeći od toga, borbena dejstva, obezbeđenje borbenih dejstava i različite aktivnosti subjekata izvan oružanih snaga, koje se

provode u skladu sa opštim planovima za vođenje oružane borbe, mogu se označiti kao njeni osnovni sadržaji, pri čemu su borbena dejstva očigledno njen glavni sadržaj (*diferentia specifica*) i glavno sredstvo za ostvarivanje njenih opštih i konkretnih ciljeva.

Grupisanje osnovnih sadržaja oružane borbe u tri međusobno povezane celine ne isključuje postojanje i drugih sadržaja i aktivnosti koji zajedno sa ovako definisanim osnovnim sadržajima determinišu oružanu borbu u ONOR-u kao posebnu, specifičnu i veoma složenu društvenu i vojnotehnološku pojavu. Predložena sistematizacija, stoga, predstavlja samo jedan pokušaj da se preciznije definišu i razgraniče oni sadržaji koji čine njenu suštinu i da se preciznije utvrde njihova uloga i značaj, odnosno njihov međusobni odnos, što za dalju izgradnju teorije ratne veštine ONOR-a može biti od posebnog značaja.

2. Oblici ispoljavanja oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu

Teorija ratne veštine polazi od stanovišta da se oružana borba kao veoma složena društvena i vojnotehnološka pojava i proces, odnosno kao glavni sadržaj rata ispoljava putem različitih oblika, tj. da može imati različite forme svog pojavnog izražavanja. Kad se radi o oružanoj borbi u ONOR-u to stanovište dobija punu potvrdu, s obzirom na činjenicu da će se ona izvoditi u specifičnim uslovima, odnosno da će na njenu organizaciju i izvođenje uticati veliki broj različitih činilaca. Identifikacija i pojmovno određenje svih oblika, načina i vidova ispoljavanja oružane borbe u ONOR-u takođe je značajno pitanje opšte teorije ratne veštine, pogotovo ako se imaju u vidu još uvek izražene razlike u gledanjima upravo o tim pitanjima.

Te razlike su posebno karakteristične u vezi sa pojmom oblici oružane borbe, odnosno u vezi sa usvojenom podelom oblika oružane borbe na: frontalni, partizanski i kombinovani. S tim u vezi, najčešće se postavljaju pitanja: da li se prihvatanjem takvog određenja i takve podele oblika oružane borbe najadekvatnije i najpotpunije izražavaju sva njena bitna svojstva i specifičnosti i da li ti pojmovi zaista odražavaju sve ono što oružanu borbu u ONOR-u čini originalnom i autentičnom i po čemu bi se ona razlikovala od oružane borbe u nekom drugom ratu?

Treba odmah reći da neslaganja o definisanju oblika oružane borbe u ONOR-u, odnosno o pitanju šta taj pojam upotrebljen u tom kon-

tekstu znači i izražava, proizlaze, pored ostalog i iz činjenice da se taj pojam u teoriji ratne veštine, a i inače, upotrebljava najčešće u dva značenja. Jedno (šire), pod pojmom oblik podrazumeva vrstu (tip, model), oružane borbe tj. ono izražava sva njena suštinska svojstva, i drugo (uže), pod tim pojmom podrazumeva samo njen spoljni izraz, tj. formu ispoljavanja. Iz toga se može izvesti zaključak da pojam oblik u širem značenju, odnosno u značenju vrste oružane borbe ima kompleksniji teorijski smisao i značaj, jer on treba da izražava sva bitna obeležja, originalnost i specifičnost oružane borbe u ONOR-u, dok se pojmom oblik upotrebljen u užem značenju izražava samo forma ispoljavanja njenih sadržaja i zbog toga on nema takav rang vrednosti.

Ako se pođe od prvog (šireg) značenja pojma oblik logično je pitanje: da li se pojmovima frontalni, partizanski i kombinovani oblik oružane borbe zaista i koliko izražavaju sva bitna svojstva oružane borbe u ONOR-u ili samo neka od tih svojstava? Ovo pitanje je interesantno utoliko pre, jer prevladava stav da su tako definisani oblici oružane borbe u ONOR-u determinisani isključivo preovlađujućim načinom dejstva. Takav stav je izražen i u našem osnovnom doktrinarnom dokumentu u kojem je kao osnovni kriterijum za razlikovanje frontalnog, kombinovanog i partizanskog oblika oružane borbe istaknuto da su to: rasprostranjenost, međusobni odnos, stepen kombinovanja i značaj frontalnih i partizanskih dejstava u ostvarenju cilja oružane borbe u toku celog opštenarodnog odbrambenog rata, ili njegovog određenog perioda, kao i mesto i način izražavanja težišta oružane borbe na jugoslovenskom ratištu.

Bez obzira na zaista izuzetan značaj prevlađujućeg načina dejstva i njegov uticaj na opšte vojnotehnoške karakteristike oružane borbe u ONOR-u, teško se može prihvatiti stanovište da to bude jedini i dovoljan kriterijum za potpuno i svestrano determinisanje suštine oružane borbe i izražavanje njenih bitnih svojstava i originalnosti, tim pre ako se ima u vidu da partizanski i frontalni način dejstava imaju u teoriji ratne veštine sasvim određeno i manje-više prihvaćeno značenje. Tim pojmovima se izražava, pre svega, doktrinarni stav i odnos prema frontu i frontalnom konfrontiranju snaga kao klasičnom načinu vođenja ratnih dejstava i u skladu s tim stav o načinu upotrebe sopstvenih snaga u određenom ratnom sukobu.

Drugim rečima, pojmovima frontalni, partizanski i kombinovani oblik oružane borbe, pogotovo ako su ti oblici determinisani isključivo preovlađujućim načinom dejstva, ne može se ni približno izraziti prava suština, originalnost i specifičnost oružane borbe u ONOR-u,

jer se primenom samo jednog kriterija (preovlađujući način dejstva) neopravdano zapostavljaju druge, takođe veoma značajne karakteristike. Ako se pomeni samo ona bitna obeležja koja su navedena u našem osnovnom doktrinarnom dokumentu (neprekidnost vođenja oružane borbe do potpunog slamanja agresora, izuzetno visoka dinamičnost i intenzitet dejstava, masovno učešće stanovništva u pripremi i vođenju oružane borbe, vođenje oružane borbe na celom jugoslovenskom ratištu, manevarski karakter oružane borbe, vođenje oružane borbe na frontu i privremeno zaposednutoj teritoriji, međusobna povezanost i usklađenost borbenih dejstava i dr.) očigledno je da pojmovima frontalni, partizanski i kombinovani oblik oružane borbe, koji su determinisani isključivo preovlađujućim načinom dejstva, ta i brojna druga svojstva oružane borbe nisu obuhvaćena. Da bi se adekvatno izrazila sva suštinska svojstva oružane borbe u ONOR-u mora se koristiti složeni kriterijum, jer je jedino takvim teorijsko-metodološkim postupkom moguće obuhvatiti i povezati sve one činjenice i uslove koji će uticati na karakter oružane borbe i način njenog izvođenja u uslovima opštenarodnog odbrambenog rata.

Zbog toga, pred teorijom ratne veštine još uvek je otvoreno pitanje — da li je uopšte moguće jednim pojmom, i kojim, izraziti sve bitne društveno-političke i vojnotehnološke karakteristike oružane borbe u ONOR-u, odnosno sve ono što će u njoj biti originalno i u odnosu na druge specifično. Svi dosadašnji pokušaji da se takav pojam pronađe i uvede u teoriju ratne veštine nisu dali ni približno zadovoljavajuće rezultate mada su neki od njih (frontalno-partizanski, kombinovani) bili ipak adekvatniji, bez obzira što i ti pojmovi nisu bili teorijski čvršće utemeljeni i što ni oni ne izražavaju u potpunosti celinu doktrinarno-strategijskog koncepta o karakteru i načinu vođenja oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu.

Tražeci odgovor na to pitanje dolazi se do vrlo interesantnog zaključka da se samim pojmom *opštenarodni odbrambeni rat* najpotpunije izražavaju ne samo njegove društveno-političke već i vojnotehnološke karakteristike, a to znači i karakteristike oružane borbe, s obzirom na to da je oružana borba njegov glavni sadržaj. Ako se, dakle, identifikuju, definišu i sistematizuju bitne karakteristike ONOR-a, istovremeno bi bile determinisane i bitne karakteristike oružane borbe, jer se osnovna koncepcijsko-doktrinarna opredeljenja o vođenju ONOR-a temelje, pre svega, na stavovima o karakteru i načinu vođenja oružane borbe. Prema tome, odrednicom *opštenarodni odbrambeni rat* izražena je ne samo njegova ukupna društvena suština i karakter već istovremeno i njegove bitne vojne karakteristike.

To znači da jedinstvenom društvenom konceptu rata odgovara i jedinstven vojni oblik rata, odnosno jedinstven oblik oružane borbe, što se prihvaćenom klasifikacijom oblika oružane borbe u ONOR-u uveliko dovodi u pitanje. Pošto je očigledno veoma teško pronaći takav pojam koji bi sveobuhvatno i konzekventno izrazio suštinu i karakter oružane borbe u ONOR-u, kao sasvim određene i celovite društvene i vojne pojave, postavlja se opravdano pitanje da li je uopšte i potrebno u teoriju ratne veštine uvoditi pojam oblik oružane borbe u značenju vrsta (model, tip) jer se to što bi se tim pojmom trebalo označavati najbolje izražava samim pojmom opštenarodni odbrambeni rat.³ U tom slučaju bi se pojam oblik oružane borbe izvodio neposredno iz izvornog pojma oblik rata (ONOR) što bi uveliko otklonilo određene dileme, pa i multipliciranje pojmova u opštem teorijskom sistemu naše ratne veštine.

Ako bi se uslovno i privremeno prihvatilo takvo stanovište, bio bi znatno olakšan napor koji se čini na planu izgradnje celovitog i adekvatnog pojmovno-kategorijalnog aparata naše ratne veštine, naročito u odnosu na neke druge pojmove i kategorije, njihovo značenje i međusobni odnos. To su, pre svih, pojmovi: oblici borbenih dejstava, načini borbenih dejstava i vidovi borbenih dejstava, koji u našoj teoriji ratne veštine imaju najširu primenu i po kojima i nema nekih posebno izraženih razlika u gledanjima. Međutim, u nekim interpretacijama ovih pojmova, a posebno kad se oni razmatraju u vezi sa sadržajima i oblicima oružane borbe pojavljuju se ponekad određene nejasnoće koje mogu dovesti do zabune. Polazeći od ovako definisanih osnovnih sadržaja borbenih dejstava i njihovog međusobnog odnosa, oblici, načini i vidovi dejstva mogli bi se označiti samo kao određeni aspekti ispoljavanja tih sadržaja u procesu organizovanja i vođenja oružane borbe.

Oblici borbenih dejstava (operacija, boj, borba) mogli bi se u skladu s tim označiti, pre svega, kao okviri (forma) organizovanja i izvođenja oružane borbe na strategijskom, operativnom i taktičkom nivou, odnosno kao delovi celine oružane borbe koji zadržavaju sva njena bitna svojstva i karakteristike. Pošto su oblici borbenih dejstava po cilju, vremenu, prostoru, snagama i drugim kvantitativnim

³ U savremenim teorijama ratne veštine i vojnim doktrinama drugih država oblik oružane borbe ne izdvaja se iz pojma oblik rata, već naprotiv, pojam oblik rata (frontalni, partizanski, teritorijalni, narodni i dr.) obuhvata ne samo njegove društvene već i vojnotehnoške karakteristike, a to znači i oblik (tip, vrstu) oružane borbe. Ako se i govori o oblicima oružane borbe onda se skoro redovno misli na boj, bitku i operaciju, kao sasvim konkretne i određene organizacione forme za pripremu i vođenje oružane borbe.

pokazateljima sasvim određene i u organizacionom smislu zaokružene celine, oni imaju sva bitna svojstva oblika kao dijalektičke kategorije, ali isto tako i sva svojstva oblika kao konkretnog okvira organizovanja i izvođenja borbenih dejstava na svim nivoima vođenja oružane borbe. Budući da oružana borba i borbeni dejstva, kao njen glavni sadržaj, ne postoje sami od sebe niti se odvijaju stihijno i nezavisno od delovanja subjektivnog faktora, tj. komandovanja suprotstavljenih strana, stoga, operacija, boj i borba predstavljaju konkretne organizacijske oblike pomoću kojih se objedinjavaju i usmeravaju ukupni napor suprotstavljenih strana u određenoj situaciji i na određenim delovima ratišta radi postizanja planiranih ciljeva.

Načini borbenih dejstava (frontalni, partizanski, kombinovani) u stvari su metodi vođenja borbenih dejstava kojima se izražavaju neke od bitnih tehnoloških karakteristika oružane borbe u ONOR-u, a pre svega, odnos prema frontu i frontalnom konfrontiranju snaga u oružanom sukobu koji bi se u slučaju agresije vodio na našem ratištu. Izbor i primena nekog od tih načina dejstva biće uslovljen brojnim činiocima konkretne vojno-strategijske situacije, a pre svega, odnosom snaga, organizacijsko-formacijskim karakteristikama oružanih snaga, prirodno-geografskim osobinama ratišta, pripremljenošću celokupnog društva za odbranu i drugim uslovima i činiocima.

Frontalni način je takav način izvođenja borbenih dejstava u kome se ishod (rešenje) borbe traži i ostvaruje u direktnoj konfrontaciji glavnih snaga zaraćenih strana na frontu, najčešće u obliku odlučujućih frontalnih sudara na svim nivoima vođenja oružane borbe. Izbor cilja, težište, manevar, upotreba raspoloživih snaga i intenzitet dejstva zasnivaju se prvenstveno na obezbeđenju povoljnog odnosa snaga u celini ili u onim elementima koji u datoj situaciji mogu imati presudan uticaj na tok i konačan ishod sudara.

Partizanski način dejstva je po svojim bitnim karakteristikama sasvim suprotan, jer u takvom načinu dejstva ishod (rešenje) traži se upravo u izbegavanju direktnog konfrontiranja snaga, pogotovo u obliku dugotrajnih frontalnih sudara. Naprotiv, za ovaj način dejstva karakteristično je stalno nastojanje da se određeni borbeni zadaci izvršavaju primenom takvih postupaka kojima se postiže maksimalno iznenađenje u pogledu vremena i u odnosu na mesto, način i druge elemente dejstava, kako bi se angažovanim snagama obezbedili što povoljniji uslovi za izvršenje dobijenog zadatka. Taj način dejstva pretpostavlja maksimalno korišćenje prednosti koje proizlaze iz karaktera opštenarodnog odbrambenog rata (podrška naroda, sopstvena teritorija, odlučnost za ostvarivanje političkih ciljeva, moralno-poli-

tička i borbeni pripremljenost boraca i dr.) i upravo osloncem na takve prednosti on može da se razvija, pa čak i da u određenoj situaciji bude osnovni način dejstva. Izbor cilja, težište, manevar, grupisanje snaga i druga rešenja zasnivaju se u punoj meri upravo na tim prednostima, odnosno u nastojanju da se pronađu najslabije tačke u rasporedu i položaju agresora i da se primenom celishodnih postupaka maksimalno iskoriste sopstvene prednosti.

Kombinovani način dejstva predstavlja celishodnu kombinaciju frontalnog i partizanskog načina dejstva, kao fundamentalnih, pri čemu, zavisno od situacije, odnos između ove dve komponente može biti različit. Kombinovani način dejstva može se primenjivati u oružanoj borbi u celini, u borbenim dejstvima na nekom delu ratišta, ili u pojedinim operacijama i bojevima kao oblicima borbenih dejstava. Step en kombinovanja može se kretati od slučaja kad preovlađuje jedna ili druga komponenta do slučaja kada su one manje-više izjednačene što će zavisi ti od konkretne borbene situacije, odnosno snaga i drugih uslova u kojima se vodi oružana borba u opštenarodnom odbrambenom ratu.

Ako se ocenjuju značaj, mesto i uloga svakog od ova tri načina dejstva onda je moguće zaključiti da svaki od njih može imati manji ili veći značaj, mada će, s obzirom na naša bitna strategijska i doktrinarna opredeljenja i uslove u kojima će se voditi oružana borba u ONOR-u, klasični frontalni način imati najmanju, a kombinovani način dejstva najveću primenu i značaj.

Vidovima borbenih dejstava (napad, odbrana), takođe se izražava jedno od suštinskih svojstava oružane borbe, tj. njena polar nost. Budući da je oružana borba u osnovi sukob najmanje dve suprotstavljene strane, vidovima dejstava se praktično izražava položaj i namera svake od suprotstavljenih strana u sukobu, u datom trenutku ili u celini. Napad i odbrana su, prema tome, dva pola oružane borbe kao vojnotehnološkog procesa koji se međusobno uslovljavaju, s tim da se jedna od strana u sukobu uvek nalazi na suprotnom polu datog sukoba. Osnovni činio ci koji determinišu vidove dejstva i po kojima se napad i odbrana međusobno razlikuju jesu: cilj, odnos prema prostoru i mehanizam upotrebe raspoloživih snaga.

Napad je takav vid dejstva u kome je jasno izražena namera da se, pored nanošenja gubitaka živoj sili i materijalnoj bazi protivnika, ovlada (zauzme) određenim prostorom, odnosno određenim objektom na njemu. U skladu s takvim ciljem primenjuje se i odgovarajući mehanizam upotrebe snaga i odgovarajući način dejstva čija je su-

ština pokret ka izabranim tačkama u prostoru na kojima se kombinacijom vatre i udara ostvaruje planirani cilj.

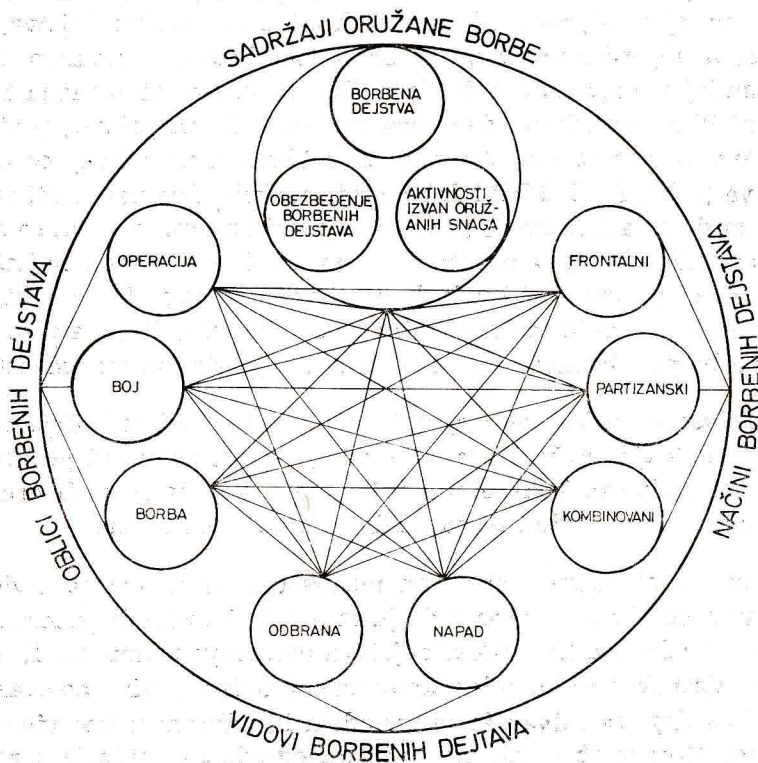
Odbrana se kao vid dejstva razlikuje od napada kako po cilju tako i po odnosu prema prostoru, mehanizmu izvođenja i drugim svojstvima. Za razliku od napada, u svakoj odbrani je jasno izražena namera da se određeni prostor (objekat) brani, odnosno da se stalno ili za određeno vreme zadrži uz istovremeno nanošenje što većih gubitaka napadaču i stvaranje uslova da se što pre iz odbrane pređe u napad. U skladu s tim, primenjuje se odgovarajući mehanizam i način upotrebe snaga čija je suština u nastojanju da se određeni prostor (objekat) pravovremeno posedne, po mogućnosti fortifikacijski uredi i organizovano brani sa manjim ili većim stepenom upornosti. U procesu izvođenja odbrane mogu, zavisno od uslova u kojima se ona izvodi, preovladavati statički (otpor sa posednutih položaja) ili dinamički elementi (aktivna dejstva), s tim da njihov odnos može biti različit, kako u odbrani u celini, tako i u njenim pojedinim fazama. Opšta je tendencija, međutim, da se stalno razvija i jača upravo dinamička komponenta odbrane, što je posledica, pre svega, stalnog narastanja i jačanja ukupnih borbenih mogućnosti savremenih oružanih snaga, odnosno njihovih delova, posebno zbog sve masovnijeg uvođenja u naoružanje najsavremenijih borbenih sredstava uključujući i nuklearno oružje.

Iz ovih razmatranja proizlazi zaključak da se oblici, načini i vidovi dejstava mogu tretirati kao pojavni oblici ispoljavanja oružane borbe u procesu njenog izvođenja, odnosno kao vidovi izražavanja njenih osnovnih sadržaja. U teorijskom sistemu ratne veštine ONOR-a, u njenom pojmovno-kategorijalnom aparatu i u praktičnoj primeni ti pojmovi bi se mogli označiti kao kategorije fundamentalnog značaja. S obzirom na dosta pouzdanu teorijsku zasnovanost ovih pojmova, a posebno na njihovu veoma široku primenu u praksi, trebalo bi nastojati da oni što pre i što potpunije budu definisani kako bi se otklonile još uvek postojeće razlike u njihovoj interpretaciji i primeni.

Analiza sadržaja i oblika ispoljavanja oružane borbe u ONOR-u, pored ostalog, pokazuje i to da se oni nalaze u najtešnjoj međusobnoj povezanosti i zavisnosti, što se neminovno odražava na njihova suštinska obeležja i formu iskazivanja. Intenzitet, obim i smer interakcije i uticaja vrlo su različiti i uvek su opredeljeni konkretnim uslovima i činionicima, mada se neke opšte tendencije mogu sagledati ako se posebno razmotri: (1) odnos i međusobni uticaj sadržaja i oblika

ispoljavanja oružane borbe u ONOR-u i (2) međusobni odnos i uticaj oblika, načina i vidova dejstva (šema 2).

Razmatrajući konkretnije odnos i međusobni uticaj sadržaja i oblika ispoljavanja oružane borbe u ONOR-u može se uočiti da se svi osnovni sadržaji oružane borbe (borbena dejstva, obezbeđenje bor-

Šema 2: Međusobni odnos sadržaja i oblika ispoljavanja oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu

benih dejstava i različite aktivnosti subjekata izvan oružanih snaga) sadrže i ispoljavaju putem svih oblika borbenih dejstava (operacija, boj, borba), svim načinima borbenih dejstava (frontalni, partizanski i kombinovani) i pomoću oba vida borbenih dejstava (napad i odbrana), s tim što se javljaju određene razlike u intenzitetu i formama toga ispoljavanja pa prema tome i uticaja na strukturu i način izvođenja svakog pojedinačnog oblika, načina i vida dejstva. Neki sadržaji borbenih dejstava ili obezbeđenja borbenih dejstava imaće veći, a neki manji značaj u pojedinim oblicima, načinima i vidovima dejstava, kao što će i neki pojedinačni oblici, načini i vidovi dejstava po svojoj

suštini i organizacionim okvirima biti manje ili više pogodni za ispoljavanje nekog od sadržaja oružane borbe. U operacijama i nekim bojevima, kao najsloženijim oblicima borbenih dejstava, redovno će doći do izražaja svi pomenuti sadržaji oružane borbe ili njihov najveći broj dok će u nekim bojevima i borbama, kao manje složenim oblicima borbenih dejstava, biti zastupljeni samo neki od tih sadržaja. Protivoklopna i protivdesantna borba, na primer, imaće nešto naglašeniji značaj u odbrani, odnosno u frontalnom načinu dejstva, dok će protivartiljerijsko-raketna borba ili obezbeđenje kretanja imati veći značaj u napadnim dejstvima. Isto tako, ako se oružana borba u celini ili na pojedinim delovima ratišta vodi, na primer, pretežno partizanskim načinom dejstva onda se svi konkretni sadržaji borbenih dejstava (POB, PDB, PVO i dr.) moraju maksimalno usaglasiti sa tim načinom dejstva itd. Svi ti primeri pokazuju ne samo to da se sadržaji i oblici ispoljavanja oružane borbe u ONOR-u nalaze u najtešnjoj međusobnoj povezanosti i uslovljenosti već i da je njihov međusobni uticaj uvek determinisan konkretnim uslovima u kojima se vodi oružana borba pa i konkretnim potrebama i objektivnim mogućnostima.

Međusobni uticaj oblika, načina i vidova borbenih dejstava u procesu vođenja oružane borbe takođe je konstantan, ali je istovremeno determinisan konkretnim uslovima u kojima se vodi oružana borba na ratištu u celini ili na nekim njegovim delovima.

Ako se, na primer, analizira međusobni odnos načina i vidova dejstava lako se može zapaziti da je taj odnos i uticaj dvosmeran, jer se napad i odbrana kao vidovi dejstava ostvaruju primenom frontalnog, partizanskog ili kombinovanog načina dejstva, odnosno svaki od tih načina dejstva ostvaruje se napadom ili odbranom kao vidovima dejstava. Upravo zbog takvog međusobnog odnosa i uticaja u ratnoj praksi su se i pojavili sasvim određeni modeli frontalnih, partizanskih i kombinovanih dejstava u realizaciji određenih napadnih ili odbrambenih zadataka.

Do sličnih zaključaka može se doći ako se razmotri odnos vidova i načina borbenih dejstava, s jedne, i oblika borbenih dejstava, s druge strane. Prema preovlađujućem vidu dejstva svaki konkretni oblik borbenih dejstava dobija svoje suštinsko obeležje i označava se kao napadni ili odbrambeni (borba, boj, operacija), dok preovlađujući način dejstva u nekom od oblika borbenih dejstava najneposrednije opredeljuje njegovu suštinu, način pripreme, način izvođenja, odnosno rešenje svih bitnih operativno-taktičkih problema. Upravo kao posledica uticaja načina dejstva u ratnoj praksi su se konstituisali

sasvim određeni modeli partizanskih i frontalnih operacija i bojeva kao oblika pomoću kojih se realizuju vojni i politički ciljevi određenog rata.

Kao što se vidi osnovni sadržaji i oblici ispoljavanja oružane borbe, odnosno oblici, načini i vidovi borbenih dejstava nalaze se takođe u najtešnjoj međusobnoj povezanosti i konstantnom uticaju, ali je intenzitet tih veza i uticaja promenljiv, a posledice različite, što se u razradi i konstituisanju teorijskog sistema ratne veštine ONOR-a mora imati u vidu.

Razmatranja nekih problema pojmovnog određenja sadržaja i oblika ispoljavanja oružane borbe u ONOR-u i pokušaj da se sa stanovišta nešto drukčijeg metodološkog prilaza oni definišu i sistematizuju treba posmatrati samo kao hipoteze koje bi u procesu dalje izgradnje teorije ratne veštine, pored ostalih, mogle poslužiti kao osnova za širu i svestraniju raspravu koja bi trebalo da otkloni sve postojeće dileme i dovede do uspostavljanja jednog adekvatnog i celovitog pojmovno-kategorijalnog aparata naše ratne veštine.